

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NY

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

UDGIVNE AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

HOLGER FR. RØRDAM.

DR. PHIL., PRÆST.

FEMTE BIND.

KJØBENHAVN.

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD.

THIELES BOGTRYKKERI.

1869—71.

Avlskarl nu i min bedste Sædetid er af Tryggevælde Folk trende Gange fra min Sæd paa Marken bortjaget og overfalden, og mig ikke til ringe Skade bortjaget, fordi de vilde have ham til en øde Gaard, og ej anse, at jeg ej kunde eller maatte være saa færdig som en Bonde at tage selv fat igjen paa Ploven. Hvilket om ej mere maa anses, kan vi hverken lade saa eller pløje, og i vores Armod og Arbejde havde at sukke, og dog saavelsom andre Kongens Tjenere er Hs. Maj. med vores Tjeneste og Kontribution underdanigst obligeret“. Præsten beder derfor, at han maatte beholde sin Avlskarl til ordentlig Stevnedag.

9. Hr. Søren Sørensen (Lyderslev), en Broder til den foregaaende, blev 17de Søndag efter Trinit. 1662 kaldet til Comminister i Storehedinge. 1669 kom han til Lyderslev „af kgl. Naade og Tilladelse for sin sl. Broders umyndige syv Berns Skyld, hvormed han maatte love Hs. Kgl. Majestæt at have god Indseende“. Han døde 1692, æt. 58. Hans Eftermand var den bekendte Digter M. Jørgen Sorterup, der var Præst her 1692—1723. Hos Brasch, Vemmetoftes Historie II, findes de udførligste og bedste Efterretninger, man har om hans Levned. Sorterups Eftermand, Hr. Christoffer Bojesen, blev 1730 forflyttet fra Lyderslev til Gran i Christiania Stift, hvor han døde den 25de November 1738. Efter denne fulgte Hr. Joachim Nicolai Crondal, Præst her 1730—40, om hvem der kan henvises til Ny kirkehist. Saml. IV, 767.

6.

Om de Roskilde Domkapitel tillagte Præstekald, navnlig Syv, Snoldelev og Kildebrønde.

Fra Middelalderen af vare endel Præstekald henlagte under Kapitlerne, saaledes at Præbendebesidderne nød Indtægterne af Kaldene. Embedets Forretninger lod de besørge af Kapellaner, der kun fik en saare tarvelig Løn for deres Arbejde, en Tilstand, hvis Skyggesider Povl Eliesen med levende Farver har skildret i sit mærkelige Skrift mod

Malmøhogen¹⁾. Dette Misforhold vedblev tildels at bestaa efter Reformationen. Vel var der Kirker, som før havde været Præbendekald, der strax eller snart efter Reformationen «frigjordes», f. Ex. ved Opløsningen af Kjøbenhavns Kapitel; men noget af Ufriheden vedblev dog i Skikkelse af en aarlig »Pens«, som maatte ydes af Præsten. Paa den Maade nyder Universitetet endnu den Dag idag Afgifter af Præstekald. Alle de Kirker, som havde hørt til de katolske Biskoppers »Fadetur«, eller »havde ligget til Biskopsbordet«, bleve ved Bispegodsets Inddragelse under Kronen vistnok i Regelen fri, kun med den Indskrænkning at Kongen maaske beholdt en Patronatsret over disse Kronens Kirker, som han kunde gjøre gjældende ved Præsteembedernes Besættelse uden Hensyn til Menighedernes ellers almindelige Kaldsret²⁾. Men der forekom dog ikke saa faa Exempler paa, at Kirker, som en Tidlang saaledes havde været fri, atter bleve ufri, idet Kongen, forat skaffe Midler til Underholdning af de evangeliske Superintendentter eller af Rektorer ved Skolerne, Hospitalsforstandere og andre, atter berøvede Kirker deres Frihed. Saaledes blev den første evangeliske Biskop i Sjælands Stift, D. Peder Palladius, aflagt med to Præstekald (Brønshøj og Højby). Annekteringen af Landbykald til Kjøbstedkirkerne, som skete paa de allerfleste Steder kort efter Reformationen, var ogsaa en Ufrigjørelse af vedkommende Landsbykirker, idet det som oftest paalagdes Sognepræsten i Kjøbstedet at holde en Kapellan til Besørgelse af det annekerede Landsbykald. Paa den Maade opstod de residerende Kapellanier, der 1803 maatte vige for Kateketembederne, en Forandring hvoraf Følgen var, at Kjøbstedskolerne mange Steder fik Landsognenes Præstetiender, hvorved det omtrent blev gjort umuligt, at Landsognene atter kunne frigjøres for deres uheldige For-

¹⁾ Povl Eliesens Danske Skrifter. I, 396.

²⁾ Se om Herfølge i mit Skrift, Klavs Lyskanders Levned. S. 20—3. Noget lignende var Tilfældet med Høve. Jeg veed dog ikke, om disse Kirker før Reformationen have hørt til Bispegodset, eller allerede da have været Kronens Patronatskirker.

bindelse med Kjøbstederne. Paa mange andre Maader har Ufrihedens Spor bevaret sig indtil vore Dage. De Vice-pastorater, som findes i forskjellige Stifter (saasom Uldbjerg i Viborg St., Jernved i Ribe St., Sandby i Laaland-Falsters Stift, og andre, som ikke kaldes saaledes, men dog ere under samme Kategori, saasom Brønshøj i Sjælands St.) have ingen Præstetiende, fordi Biskopperne i sin Tid have faaet Kaldenes Indkomster, mod at lade Embedet besørge af en Vicepastor. Efterat Bispetienderne ere gaaede i den store Lomme, er der heller ikke stor Udsigt til disse Kirkers »Frigjørelse«.

Det hører til Kong Frederik II's store, ikke altid nok-som fremhævede kirkelige Fortjenester, at han — ialfald i det væsentlige — frigjorde en stor Mængde Kirker rundt om i Landet, som hidtil havde været ufri. Han gjorde Begyndelsen med de Klostrene underlagte Kirker, idet han den 9de Juli 1569 — vi holde os her til Sjælands Stift — befalede, at Abbederne i Sorø og Ringsted og Prioren i Antvorskov skulde udlægge Præstegaarde til de under Klostrene hørende Kirker, som hidtil var blevne betjente fra Klostrene af; Præsterne skulde tage Bolig i Sognene og nyde Kaldenes fulde Indtægter, og Klostrenes Forstandere maatte for Fremtiden »intet befatte dem med samme Præster«¹⁾. — Derefter kom Raden til Kapitlerne. Der var mange Gange siden Reformationen klaget af Sognebeboerne over, at de maatte yde deres Tiende til Mænd, som de sjelden saa, uden naar Indkomsterne af Præstekaldet skulde hæves, medens den Mand, som forrettede Præstetjenesten iblandt dem, havde et fattigt og ringe Brød og trængte til Hvermands Hjælp, ikke at tale om, at det tit kun var de simpleste Personer, der indlod sig paa de usle Vilkaar, der blev dem budte af Præbendebesidderne. De kaldtes just

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. II, 764—5. Danske Mag. III, 62—4. En Patronatsret til Sorø Klosters Kirker vedblev Skoleforstanderen i Sorø dog ogsaa senere at have.

ikke altid Kapellaner, men deres Stilling var i de fleste Tilfælde ikke bedre end saadannes.

I Aaret 1569 blev M. Povl Madsen Biskop i Sjælands Stift, og da et af de første Breve, vi have fra denne Biskop netop handler om dette Misforhold¹⁾, er det rimeligt, at han ogsaa har bidraget til at faa det afskaffet eller i alle Tilfælde indskrænket. Dette skete ved Kong Frederik II's Befaling af 15de September 1571 til Kapitlerne om, at de i Forening med Stiftets Biskop skulde gjøre en saadan »kristelig Skik og Ordning«, »at saamange Præster som Kapitlet har Forsvar over, maa bekomme Præstegaarde, dennem selv besidde og fri beholde, og siden selv oppebære Tienden, og deraf give til den Prælat eller Kannik, som har Jus patronatus til samme Sogn, en lidelig Pension eller Afgift«²⁾. I den Anledning blev der nu holdt Forhandlinger i de forskjellige Kapitler³⁾. Roskilde Domkapitel havde mange Kirker. I en authentisk Fortegnelse fra 1636 opføres følgende 27 Kirker i Sjælland, over hvilke Kapitlet havde Patronatsret⁴⁾:

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. IV, 394—5. Biskoppen ankede 1569 over, at en Slotsskriver havde Indtægterne af Flyng, medens han holdt en Kapellan til at besørge Embedet. Da Menigheden 1572 ogsaa indkom med Klage over dette Forhold, lykkedes det endelig at faa det ændret, thi det følgende Aar træffe vi egen Sognepræst i Flyng, som følgende Udtog af et Kongebrev viser:

Hr. Knud Severinsøn, Sognepræst til Flyng Sogn fik Expectans-Brev at maatte bekomme det første Vikarie, som udi Roskilde Domkirke vacerer og ledigt bliver. Og naar noget Vikarie der sammesteds ledigt bliver, skal han besøge Kgl. Maj.; siden vil Kgl. Maj. lade give hannem ydermere Forvaring derpaa. Dog ufor-krænket hvis Breve Kgl. Maj. andre tilforn udi saa Maade givet haver. Datum Frederiksborg den 20 Decembris Aar 1573. (Sjæl. Registre. 11, 80).

²⁾ Dette vigtige Kongebrev er trykt i Ny kirkehist. Saml. IV, 388—9. Jfr. Helveg, Den danske Kirkes Hist. eft. Reform. 2 Udg. 1, 190.

³⁾ I Peder Hegelunds Almanakker læses fra Ribe under 6te Februar 1572: »Actum est publice cum capellanis, ut ipsi suis decimis fruuntur, et non prælati sicut antea«.

⁴⁾ Den orig. Fortegnelse findes i Geh.-Ark., Topograf. Saml., Roskilde Nr. 191.

S. Mikkel's Kirke i Slagelse.	Højelse.
Holbæk.	Storeheddinge.
Kirkerup.	Snesere.
Stenløsemagle.	Uby.
Himmelø.	Stillinge.
Gunsømagle.	Ovrø.
Kildebrønde.	Vallekilde.
Syv.	Bjeverskov.
S. Jørgens Kirke (i Roskilde).	Sigersted.
Skullelø.	Mjerslø.
Glostrup.	Kvislemark.
Krummerup.	Snoldelø.
Fuglebjerget.	Bringstrup.
S. Ibs Kirke (i Roskilde).	

I Roskilde sammentraadte Kannikerne, ifølge Kongens ovenanførte Befaling, med Biskoppen og vedtog følgende fremtidige Ordning ¹⁾:

Vi efterskrevne, Casper Paselich, Degn, Hans Skovgaard, Provst, Niels Kaas, Ærkedegn, Oluf Offesen, Cantor, Lave Beck, Niels Hemmingsen, Anders Lavritsen, Hans Lavritsen, Peder Povlsen, Matthis Povlsen, Niels Olufsen, Canniker udi Roskilde, gjøre alle vitterligt, at vi efter højbaarne Fyrstes og Herres, Konning Frederik den Anden, vor allernaadigste Herres skriftlige Befaling og Vilje have, med hæderlig og højælrd Mands D. Povl Madsens, Superintendent over Sjælands Stift, Raad og Samtykke, formindsket og forkortet hvis Afgift og Pens, som Præster hertildags af deres Sogne Capitel, som haver dertil Jus Patronatus, givet haver. Og skulle de herefter give følgende Pens, som er:

Først, hvilken Præst som haver Decani Sogne, som er Krummerup og Fuglebjerget, han skal have den store Præstegaard i Kummerup, og den lille Gaard i Krummerup, som

¹⁾ Originalen har jeg ikke fundet; jeg meddeler derfor Aktstykket efter en Afskrift i Ny kgl. Saml. 1224. 4.

Præstegaarden haver været, skal være fri til Degnedømmet med Landgilde og Herligheden. Og den Gaard i Fuglebjerg, som kaldes Fuglebjergs Præstegaard, skal være til Degnedømmet med Landgilde og Herlighed, og Præsten skal give aarligen Pension 10 Mark.

Til Provstiet: af Slagelse Kirke skal gives aarligen 9 Mark.

Af Selsø 2 løde Mark til Ærkedegnedømmet. Præsten af Stenløse skal have Præstegaarden fri, og give aarligen af Tienden 3 Pund Korn, 10 Lam og 10 Gjæs. Kirkerup og Aagerup skulle være annexerede tilsammen, og Præsten skal give af Kirkerup Sogn til Ærkedegnen 3 Pund Korn, 3 Lam og 3 Gjæs.

Til Cantoriet: Præsten i Stillinge haver Præstegaarden fri med Præsterenten af alle Byerne og giver Cantor aarligen 4 Pund Korn, 10 Lam, 10 Gjæs og 1 Pund Havre. Af Vallekilde Sogn skal gives aarligen 3 Pund Korn, 6 Lam og 6 Gjæs.

Til Frue Capel: af Højelse skal gives aarligen 10 Lam, 10 Gjæs, 10 Mark. Gunsømagle og Jyllinge Sogne skulle være annexerede tilsammen; Præsten skal give af Gunsømagle Sogn aarligen til Vor Frue Capels Præbende 2 Pund Korn, 3 Lam og 3 Gjæs.

Til Sigfridi Capel: Selsø og Skulleløv Sogne skulle være annexerede tilsammen, og Præsten skal give aarligen til Sigfridi Capels Præbende 2 løde Mark, og den lille Præstegaard, som er paa Selsø, skal svare herefter den, som Præbendet haver, med Landgilde og Herlighed, og Præsten skal herefter være hannem aldeles ubevaret.

Til Gillebrønd Præbende er Gillebrønd Sogn. Gillebrønd og Greve Sogne skulle være annexerede tilsammen og [Præsten] skal give aarligen af Gillebrønd Sogn 4 løde Mark til Præbendet.

Til Glostrup Præbende: Præsten til Glostrup er udlagt en Præstegaard, som Bertel nu ibor, som han skal have foruden Afgift, og give Sognet aarligen 2 Pd. Korn, 4 Lam, 4 Gjæs.

Til Rotæ Præbende: Kvandløse Sogn er annexeret til Nørrejernløse, og skal Præsten give aarligen af Kvandløse Sogn 2 Pd. Korn, 4 Lam, 4 Gjæs.

Til Værløse Præbende: Præsten af Værløse skal have Præstegaarden fri med al anden Sognepræstens Redsel og Rettighed, og skal give aarligen til Præbendet 10 Mark.

Til S. Birgitte Capel er Grevinge Sogn: Præsten skal give aarligen af Sognet 12 Mark, 12 Lam, 12 Gjæs og 20 Skjepper Havre.

Til Kippingstrups¹⁾ Præbende er Strø Sogn: Præsten skal give aarligen af Sognet 10 Mark.

Til Sacristia: Snoldeløv og Tune Sogne skulle være annexerede tilsammen, og Præsten skal give aarligen af Snoldeløv Sogn til Sacristiet 2 Pd. Korn, 3 Lam, 3 Gjæs.

Syv Sogn haver været et Cannikedom, og skal herefter hvem som dermed bliver forlenet være Cannik og selv gjøre Tjeneste og det beholde sin Livstid og ikke oppebære noget andet Præbende. Men hvis anden Rettighed og Pens, hannem kan med Rette tilfalde i Capitlet efter hans Senium, skal være hannem fri efter Capitels Statuter. Skal og samme Cannik have aarligen af Sognepræsten i Holbæk 6 β grot, og skal Sognepræsten der sammesteds have Præstegaarden udi Mjerløse fri uden Afgift, og skal Jus Patronatus til Syv og Holbæk Sogne være hos Capitlet, som [den] af gammel Tid haver været tillagt.

In cujus rei seu constitutionis perpetuo mansuræ evidentius testimonium sigillum nostrum capitulare inferius est appensum. Datum Roschildiæ 7 die Augusti Anno Domini M. D. Lxxii.

Denne Ordning af Forholdene var vistnok i Almindelighed ikke efter Præbendebesiddernes Hoved; men den billigedes i høj Grad af enhver, der virkelig havde Kirkens Tarv for Øje, som man ser af Mester Morten Pedersens

¹⁾ Her bør læses: Klippestrups.

samtidige lovprisende Ytringer, idet han heri ser en Foranstaltning, der kunde gjøre Præsterne fra Lejesvende til tro Sjælesørgere ¹⁾. Det varede temmelig længe, inden Ordningen fik kongelig Stadfæstelse, uden at vi kunne oplyse noget nærmere om Aarsagen til denne Forhaling, der staaer i Modstrid med hin Tids hurtige Forretningsgang. Følgende Besættelse af et Kapitelskald i Mellemtiden skete dog i Henhold til den ny Ordning. Embedet besattes af Kongen, fordi det skulde være forbundet med et Kanonikat.

Hr. Hans Andersen, Capellan til Roskilde Domkirke, fik Brev paa Syv Sogn og Præstegaard, saa lydendes som her efter følger.

Vi Frederik etc. Gjøre alle vitterligt, at vi af vor sønderlige Gunst og Naade have undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at denne Brevviser Hr. Jens Andersen, Capellan til Roskilde Domkirke, maa bekomme Syv Sogn med Præstegaard og al anden Rente og Rettighed, intet undtaget, og det have, nyde, bruge og beholde udi hans Livstid og saa længe han lever. Dog saa han skal være Cannik i Roskilde Domkirke og bo og residere der sammesteds og nyde saadanne Friheder og Privilegier, som andre residerende Canniker, alene han ikke skal optere til yppermere eller bedre Cannikedømme. Sammeledes skal han selv gjøre Tjeneste til forskrevne Syv Kirke, og i alle Maader forestaa Sognefolket der sammesteds inden Kirken og uden, som en Sognepræst sine Sognefolk pligtig er. Thi forbyde vi etc. Datum Frederiksborg 27 Dag Octobris Aar etc. 1572.

Sjælandske Registre. 11, 33—34.

Af et tidligere meddelt Kongebrev ser man, at Hofpræsten M. Niels Nielsen Kolding, der var Prælat i Roskilde Domkapitel, havde udvirket denne Kaldelse, og rimeligvis efter hele Kapitlets Ønske, men at Kongen tog den tilbage,

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. III, 502.

da han erfarede, at den Mand, der hidtil som Kapellan eller Lejopræst havde betjent Præstekaldet i Syv, vilde blive brødløs med Hustru og Børn, dersom Hr. Jens Andersen fik Kaldet¹⁾, — atter altsaa et Vidnesbyrd om Kong Frederiks Retfærdighedsfølelse og Omhu for de stakkels Kapellaner.

Endelig kom der følgende kongelig Stadfæstelse paa Kapitlets Vedtægt:

Vi Frederik den anden etc. Gjøre alle vitterligt, at os elskelige, hæderlige Capitel udi Roskilde Domkirke haver nu haft for os et deres aabent beseglet Pergamentsbrev, udgivet den 7 Augusti udi det Aar 1572, lydendes paa en Skik og Handel, som de med vor Bevilling have berammet og gjort paa de Præsters Underholdning, som haver de Sogne, Capitlet der sammesteds haver Jus patronatus til, eftersom samme hoshængendes Brev ydermere formelder og udviser, hvilket Brev vi af vor sønderlig Gunst og Naade have fuldbyrdet, samtykt og stadfæst, og nu med dette vort aabne Brev fuldbyrde, samtykke og stadfæste ved sin fulde Magt at blive udi alle sine Ord, Punkter og Artikler, eftersom det udi alle Maader udviser og indeholder. Datum Skanderborg den 19 Martii Aar 1573.

Afskrift i Geh.-Ark. Topograf. Saml. Roskilde Nr. 177.

Ville vi vide, hvorledes Forholdene stillede sig i den følgende Tid i de Kald, hvortil Capitlet havde Patronatsret, da er følgende Forpligtelse, udstedt af en Præst ved hans Kaldelse til Præst i Snoldelev, ret oplysende²⁾:

Jeg Søren Erichsen Assens kjendes og gjør vitterligt for alle med dette mit aabne Brev, at efter hæderlig og højlærd Mand, Mester Morten Pedersen, Cannik og Sacristan til Roskilde Domkirke, som haver Jus patronatus til Snoldelev Sogn i Tune Herred, med det hæderlige Capitels Confirmats

¹⁾ Se Ny kirkehist. Saml. IV, 389—90.

²⁾ Engelstoft, Univ.- og Skole-Annal. 1810. I, 38—9. Brevet har Paategning om gjentagne Gange at være læst paa Tune Herreds Ting, hvilket maaske antyder, at det har givet Anledning til retslige Stridigheder.

haver samtykt og bevilget mig til at være en Sognepræst til forskrevne Sogne, efter min Collatses Lydelse: da obli-gerer jeg mig efter forskrevne Collats og Kgl. Maj.^s Ordinanans i alle Maader at skikke mig med Lærdom og Levned, som en god Guds Ords Tjener bør, og være min Patron til samme Sogn og hæderlige Capitel i Roskilde hørig og lydig, som det sig bør, og at give Sacristano den sædvanlige Pension af samme Sogn, som er 2 Pund Byg, 3 Lam og 3 Gjæs, at yde til hver S. Michaelis Dag; og intet ydermere understaa mig at bevare med noget, som samme Sognekirke eller Patronen tilligger, end som sædvanligt er, og mine Formænd med Ret af Sacristano og Sognet haft haver, og ikke heller paa nogen Leje hensætte samme Sogn til nogen anden, hvoraf Sacristan eller Capitel kunde noget forarges eller Skade i Fremtiden bekomme. At saa er i Sandhed, trykker jeg mit Signet her neden for. Datum Roskilde 10 Maji 1593.

Søren Erichsen Assens
med egen Haand.

Det var i den ovenførte Kapitelsvedtægt af 7de Avg. 1572 bestemt, at Snoldelev og Tune Sogne skulde have een Præst. I den her anførte Forpligtelse nævnes imidlertid kun Snoldelev alene; men at Søren Erichsen Assens dog ogsaa er bleven Præst i Tune, ses af Præstelisten foran S. 151. Paa andre Steder gjorde Menighederne alvorlig Modstand mod Sammenlægningen. Dette var saaledes Tilfældet i Greve og Kildebrønde, som følgende Kongebreve nærmere oplyse:

Kong. Matt. obne breff, att Gildebrønd Sogn her effther schall were anexeritt till Greffue Sogen, vt sequitur.

Helsse ether wore vndersotte menige Sognemend vdi Gyldebrøndt sognen kerligen med Gud och wor Naade. Wider, att effthersom Oss elsk. hederlig Capittel vdi Roschilde Domkircke effther wor befaling haffue giordt en schick och ordning om the kircker, som Capittelitt haffuer Jus patronatus till, hurledes ther mett holdes schall, och wij thett siden mett wortt breff confirmerett och stadfest

haffue, wdj huilcken ordning eblantt anditt findes, att Gillebrønd sogen her effther schall were anexeritt til Greffue sogen, saa att Sognepresten til Greffue kircke schall och giøre thieniste till Gillebrynd kircke: Tha forfare wij, attj thett vanseett emod for^{ne} ordning och schick och emod wortt breff och Confirmatz schulde vnderstaa ether att holde en Capelan, som giør thieniste vdi for^{ne} Gillebrønd sogne kircke, endog hand icke er kalditt eller haffuer [Vocation] aff then, som haffuer Jus patronatus til same Sogen och mett rette bør att schicke thennum sogne prest till. Thij bede wij ether alle och huer serdelis strengeligen biude, attj reither etther effther att holde sognepresten til Greffue sogen for ethers Sogneprest och rette Selesorgere, och effther thenne dag icke tilsteder nogen anden end hanum att giør thieniste til Gillebrønd kircke, saa fremptt j ther for icke wille stande til rette och straffis for vlydigge och the wore breffue och bud icke achte wille. Her effther j ether schulle wide att rette. Actum Haffniæ 21 Januarij 74.

Sjælandske Tegnelser. XII, 223.

Kong. Matt. obne breff thill menige Almue vdj Gyldebrønd Sogen, vt sequitur.

Wij Frederick etc. Helse ether Bønder och menig almue vdj Gyldebrønd sogen euindeligen mett Gud och wor Naade, wider effthersom wij nogen thid siden forleden haffuer laditt wore obne breffue till ether vdgaa, attj schulle rette ether her effther att holde och kende Sognepresten vdi Greffue Sogen for ethers rette Sogneprest [och] Selesørgere, och ingen anden, effther thend schick och ordning Oss elskelige hederliig Capittel vdj Roschilde Domkircke haffue giordt, att Gyldebrønd Sogen her effther skall bliffue ett Anex till Greffue sogen, huilcken ordning och schick wij ochsaa confirmeritt och stadfest haffue: Tha forfare wij ligeuull, attj endnu vnderstaar ether att holde thend same Capellan, som j her till hafftt haffue, och icke wille tilstede for^{ne} prest aff Greffue sogen, som er aff thend, som Jus patronatus haffuer till same sogen, kallid att were ethers

rette seele sørgere, men her vdoeffuer trodtzligen haffuer foracht wor breffue och befaling och thend schick, hederlig Capittell vj Roskilde effther wor befaling gordt haffuer, offuer huilken ethers mutuilige, vørsome dristighed wij oss icke nochsom kunde forundre. Thij bede wij ether endnu alle och huer serdelis strengeligen biude, attj rette ether effther att holde Sognepresten til Greffue sogen for ethers sogne prest och rette Siele sørgere, och icke effther thenne dag tilsteder nogen anden end hanum att giøre thieneste j for^{ne} Gyldebrnde kircke, saa frempt j therfore icke wille stande til rette och straffis som vlydigge, the wore breffue och befaling icke acte eller ansee wille. Ther som och for^{ne} Capelan her effther vnderstaar seg emod slig wor alffuorlig mandatt och befalinge och Capittels skick och ordning att giøre nogen ydermere thieneste vj for^{ne} kirke vden Sogneprestens beuillinge och samtcke, tha wille wij och saa lade straffe ther offuer, att andre ther aff skulle tage exempell och icke her effther nogen slig forargelse fororsage. Huor effther bode j och for^{ne} Capelan ether kunde haffue att rette. Actum Frederichsborg thend 1 Februarij 1574.

Sjælandske Tegnelse. XII, 229.

Breff thiill Hans Skougaardt¹⁾ liudendis som følger.

Wor synderlig gunst tillforn. Wiider, ephter som i nogen tiidt sidenn forleden haffue giffuit en wid Naffn Her Peder vdi Greffue Collatz breff paa Gyldebrnde sogenn, som i haffue att forlene, och wj ochsaa haffue ladit wore obne breffue vdgaa, att Her Niels Mortensn, som haffde Gyldebrnde Sogen, skulle tilltencke att rømme samme sogen, paa thett begge Sogner kunde annexeris tillsamen epther thend skyck Oss elsk hæderlig Capittell wdj Roskyldt Domkircke giort haffuer, tha ere wij siden kommen vj forfaringh, att for^{ne} Her Peder wdj Greffue medt wrang

¹⁾ Den kongelige øverste Sekretær Hans Skovgaard til Gundestrup i Skaane var Domprovst i Roskilde Domkapitel.

wnderwissningh skall haffue bekommit samme Collatz, och att Stigs leensmanden medt bispen och nogle andre skulle haffue dømpt wdj samme Sagh, saa att her Peder haffuer giort wrett, i thet handt haffuer begierit Collatz paa thend Sogen, som for^{ne} Her Niels Mortenssen retteligen wor kalden till, och icke heller wor mentt, wdj then skick hederlig Capitell wdj Roskyldt giort haffde, att skulle annexeris, før end her Niels war dødt eller anderledis forsørgitt. Och eptherdj wij oss ochsaa wide att ehrindre, att for^{ne} her Niels Mortenssenn modtwilligen haffuer wnderstandit sig att bliffue wdj samme sogenn emodt wore breffue och bud, saa wj well haffde Aarsag paa thett skarpiste att lade handle mett hanum, dog eptherdi wj forfare, att paa begge sider skall were brøst paa ferde, wille wj, att bode Her Niels Mortenssen skall miste Gyldebrønde Sogen och her Peder Greffue Sogenn, och att begge Sogner skulle annexeris epther then skick, oss elsk^e hederlig Capittell wdj Roskyldt ther paa giort haffue, och att en anden duelig och lerdt personn skall forestaa begge Sogner. Bedendis ether och begerindis, att nar nogen vdi saa maade retteligen er kalden och wdword till for^{ne} Sogner, attj tha giffuer thend Collatz, och igen annamme thend Collatz, i tilforn Her Peder j Greffue ther paa giffuit haffue. Ther medt gjør j oss till willge. Schreffuit paa wor gardt Wallsøe 5 Augusti A^o 74.

Sjælandske Tegnelser. XII, 321.

Capitlett wdj Roskilde fick Breff Sognepresten til Gildebrøndt Sogen anrørendis, vt sequitur.

Frederich etc. Wor synderlig gunst tilforn. Wiider, att Sognepresten till Gildebrøndt Sogen haffuer nu atter, saa vell som tiitt och offte tilforn, oss besøgt, beklagendis, att Prestegaarden wdj Gildebrønde forholdis hannom fore till Capittellet, och thend forordning, med huilcken hand er affuist, thend thid thend almindelig forordning er giortt om huilcke Sogner som Capitlett haffuer Jus patronatus, att Gildebrønde og Greffue Sogen schulle weritt anexe-

ritt, skall icke endnu were gaaitt for sig ¹⁾, thill med begge for^{ne} Sogner well att kunde holde sin prest, och hand ther offuer liider armod, saa och sin Sogen och Kald icke kand ware och forestaa, som hannom bør, thisligeste hans Sognemend thennem therudinden for Oss beklage, att the icke kunde haffue theris Sogneprest hoess thennom besiddendis, som thennom kunde were till reede med thiennist paa hans Embitz wegne, nar the komme wdj nogen hastig Siugdum. Thi bede wij Ether och begiere, attj wille tiltencke noggen Middell, enthen att vnde for^{ne} Gildebrøndt Sogneprest Prestegaarden i samme Sogen for en tilbørlig Penss, som andenstedtz om Capittels Sogner er forordnitt, eller endeligen ether herudinden att erklere, ther med wij maa en gang for alle bliffue for^{ne} Prestis saa och hans Sognemendtz idelig offuerlob quitt. Ther med etc. Actum Kroneborg 29 Junij Aar 1582.

Sjælandske Tegnelser. XV, 71.

Det er ikke saa ganske let af disse Breve at komme til nogen ret Klarhed om, hvorledes Forholdene have udviklet sig, og et »Monument« i Kildebrønde Kirke, som anføres i Treschows Jubellærere S. 310, gjør ikke Sagen klarere; det lyder nemlig:

Primus in Memoria veterum D. Ingwardus Laur. Fil. Grev. saltem Ecclesiæ præfuit plus quam an. 50, separatâ tum Parochiâ Kildebrøndt, et per Pastores suos Capitulares Roesk. administrata. Obiit 1600.

Dette »Monument«, som aabenbar er fra en sildigere Tid, giver neppe nogen rigtig Oplysning. Af de ovenanførte Kongebreve have vi nemlig set, at Præsten i Greve 1574 hed Hr. Peder. I Præstelisten 1584 forekommer ingen Ingver Lavritsen blandt Præsterne i Tune Herred, men vel en Ingver Jensen ²⁾, som dog ikke kan have været i Greve

¹⁾ Det foregaaende er uklart, formodentligt ved nogen Fejlskrift ved Kongebrevets Indførelse i den officielle Kopibog.

²⁾ Se Ny kirkehist. Saml. IV, 406.

i 50 Aar endsige mere, eftersom Hans Pedersen Walløe var Præst her (og tillige i Kildebrønde, som en Tid synes at have været Hovedsognet) 1608 og 1610.

Det omtalte »Monument« i Kildebrønde Kirke paa-beraabes ogsaa af Treschow (S. 317) ved Omtale af en anden Præst, der ligeledes med Urette gjøres til Jubellærer, nemlig Villads Olsen Roskilde, om hvem det i »Monumentet« hedder:

D. Wilhadus Ol. Roesk. vocatus 1661, Sacra Grev. et Kildebr. tractavit per A. 51. Præpositus interim ab A. 1673 usque ad annum 1712.

Af den i 4de Bind S. 774 anførte Gravskrift ser man imidlertid, at M. Knud Frederiksen Gamborg 1703 blev Præst i Greve og Kildebrønde, altsaa er »Monumentet« ogsaa i dette Tilfælde upaalideligt. Hvad Villads Olsen forøvrigt angaar, da blev han 1654 Student fra Roskilde Skole¹⁾. Der er tidligere²⁾ meddelt et Brudstykke af et interessant Brev til denne Mand. Her hidsættes et Brev fra ham selv, der navnlig er mærkeligt ved de Betragtninger, det indeholder over den bekjendte Oluf Rosenkrands's Fald. Det meddeles efter Forfatterens noget beskadigede Koncept i Kgl. Bibl.

Præstantissime Dn. Grubbe, Amice et Frater honoratissime.

Erubescerem sane ob longam literarum mearum intermissionem, nisi tuus jam ante mihi spectatus esset candor, tua probata integritas. Et nescio quod semper interveniens negotii scriptionem sæpius cogitatam aliquoties etiam cæptam abruptit, meque licet invitum proposito desistere coëgit. Non est igitur, quod me tui planè oblitum existimes, sed cum novo anno novum hoc mutui amoris et benevolentiae non perituræ pignus habeto. Argumentum proximæ tuæ epistolæ ut attingam, duo inprimis communicasti nova, quorum alterum ominosum, alterum avthori satis periculo-

¹⁾ Bloch, Roskilde Domscoles Hist. IV, 10.

²⁾ Ny kirkehist, Saml. III, 221—2.

sum. De conjunctione Svecorum cum Anglis et Batavis avdivi quidem, sed incertis rumoribus, et quantum colligere licet, consilia adunatorum ad Gallos tendunt, forsán instinctu et nutu divino, ut qui alios afflixerunt, iis afflictis retribuatur, qui ad stuporem usque omnibus tenibiles tot annorum victoriis superbe exaltarunt, hi ad angustias reducti blandientis fortunæ ludibriis havd nimium credere discant. Væ enim Assur, inquit Dominus, virga furoris mei et baculus ipse est, et in manu eorum indignatio mea, sed cum implevero omnia opera mea, visitabo super fructum magnifici cordis Regis Assur et super gloriam altitudinis oculorum ejus. Faxit Deus, ne latius serpat malum et ad nos quoque dimanet, qui temporum difficultatibus et sævientis Bellonæ injuriis lacerati nihil magis in votis habere-mus, quam quietem et pacis constantiam. Doleo Rosenkrantzium, quod Wormii malo edoctus sapere noluerit, vir alias egregie doctus, et vel hoc nomine quasi lumen nobilitatis Danicæ. Habeo ex relatione, apologiam illam non ita scoptice esse consignatam, nec quicquam continere, quod vel summum Regimen vel Regiminis præfectos directe offenderet, interim cum abhorrent avres a veritate, etiam rectè dicta et facta sinistrè judicantur. Spero tamen coram æqvissimis Censoribus cavsam ita agendam, ut dilutâ suspicione absque famæ et bonorum dispendio vir bonus evadat. Hæc hactenus cev responsorium, quod postremis literis tuis debui, licet serius et post festum ut dicitur. Tu pro tua humanitate boni accipe et noli meam tarditatem aliquid apud te moræ cavsari, quin potius scribendo hoc age, ut me provoces et sponte currenti calcar quasi addas. Exspectamus quotidie adventum nobilissimi Patroni ut et nobilissimæ Heroïnæ ac liberorum, et credidero nos dudum præsentia ipsorum gavisos fuisse, si temperatus fuisset aer et via commodior. Si tu quoque comes fueris, cum advenerint, nihil mihi gratius erit tuâ familiaritate et colloqv[io]. Saluta nobiliss. Virum Dn. Fridericum Windium, ut et reliquos Vindios tuos discipulos, quos omnes cum illustrissimis parentibus divinæ protect[ionis] commendatos habeo. Salutat te nostra domus perquam officio[se] et pro eâ, quam antehac declarâsti, sedulitate in meo meorumque comm[odo] procu]rando, gratias ego habeo maximas. Perge in amore et studio, nec de me aliter statue, quam quod te mei amantem tuo merito redamem, qui sum

Grefve d. 14 Janvar. 1682.

T. ex asse

Vilhad. Ol. Roësch. m. m.